

Katja Creutz, vt, apulaisjohtaja & ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti

YK:N TULEVAISUUSHUIPPUKOKOUS

EI LÄPIMURTOA, EI ROMAHDUSTA

YK on kutsunut koolle tulevaisuushuippukokouksen vastatakseen monimutkaisiin ja toisiinsa kietoutuviin hallinnan haasteisiin. Vaikka kansainvälinen poliittinen ilmapiiri on kireä, tavoitteena on, että YK:n jäsenvaltiot laativat yhteisen etenemissuunnitelman globaalín hallinnan uudistamiseksi.

Yhdysvalloissa käydään kiivasta presidentinvaalikamppailua, sodat runtelevat Ukrainaa, Gazaa ja Sudania, kilpailu tekoälystä kiihtyy ja ilmastot jatkaa lämpenemistään. Näissä olosuhteissa maailman johtajat koontuvat YK:n tulevaisuushuippukokoukseen New Yorkiin 22.–23. syyskuuta. Jo vuodella lykätyn huippukokouksen tavoitteena on linjata monenvälisen yhteistyön tulevaisuutta. Vaikka kokouksen nimi viittaa kansainvälisen yhteistyön uudelleenjärjestelyyn, jotkut asiantuntijat pitävät onnistumisena jo pelkästään sitä, jos YK selviää koettelemuksesta. Lievästi ilmaistuna odotukset ovat vähäiset mutta haasteet valtavat.

YK on maailmanlaajuisena organisaationa nyt 80-vuotisjuhlavuotensa kynnyksellä. Viime vuosina se on kärsinyt suurvaltojen välisestä kilpailusta ja erilaisten konfliktien

aiheuttamista jännitteistä, jotka vaikuttavat mahdollisuuksiin saavuttaa konkreettisia tuloksia huippukokouksessa. Pienet valtiot ovat osoittaneet suurvaltoja suurempaa innostusta huippukokousta kohtaan, mutta selkeää vastuunkantajaa prosessille ei ole löytynyt. Lisäksi jäsenvaltiot pähkäilevät, mitkä aiheet nostetaan etusijalle täpötäydellä asialistalla.

Huippukokouksen päätavoitteena on elvyttää monenvälisiä yhteistyötä ja löytää entistä tehokkaampia ratkaisuja nykypäivän haasteisiin. Erityisesti pyritään vauhdittamaan kestävän kehityksen Agenda 2030:n toteutusta keskittymällä digitaalisten ratkaisujen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Keskeistä huippukokouksessa on myös sukupolvien välinen luonne nykypäivän hallinnan haasteissa.

Tämän päivän päättäjiltä odotetaan sitoutumista ripeisiin toimiin esimerkiksi ympäristöhaasteiden ratkaisemiseksi, jotta tulevien sukupolvien elinolot voidaan turvata. Yksi huippukokouksen tavoitteista on globaalín hallinnan parantaminen, mihin kuuluu myös YK-järjestelmän uudistaminen. Erityisen vaikeaa on turvallisuusneuvoston uudistus, sillä se edellyttää viiden pysyvän jäsenvaltion – Yhdysvaltojen, Kiinan, Venäjän, Ranskan ja Ison-Britannian – hyväksyntää.

Huippukokouksessa pyritään kolmeen lopputulemaan. Ensinnäkin tarkoituksena on saavuttaa yksimielisyys huippukokouksen loppuasialkirjasta, joka on poliittinen mutta ohjaa konkreettisia toimia tulevaisuudessa. Tämän *Pact for the Future* -tulevaisuussopimuksen valmistelusta vastaavat Saksa ja Namibia, ja

se laaditaan yhteistyössä jäsenvaltioiden, kansalaisyhteiskunnan ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Hallitustenvälisen neuvottelujen pohjana oleva niin kutsuttu nollaluonnos listaa useita haasteita ja keskittyy erityisesti seuraaviin alueisiin: 1) kestävä kehitys ja sen rahoitus, 2) kansainvälinen rauha ja turvallisuus, 3) tiede, teknologia, innovaatiot ja digitaalinen yhteistyö, 4) nuoriso ja tulevat sukupolvet sekä 5) globaalin hallinnan uudistaminen.

Toiseksi huippukokouksessa pyritään hyväksymään tulevien sukupolvien julistus (*Declaration on Future Generations*), joka liitetäisiin tulevaisuussopimukseen. Jamaikan ja Alankomaiden fasilitoima julistusluonnos määrittelee periaatteet, jotka auttavat jäsenvaltioita täyttämään velvollisuutensa tulevia sukupolvia kohtaan. Kolmas tavoiteltu lopputulos on myös tulevaisuussopimuksen liitteenä esiteltävä poliittinen digitaalisopimus, joka on laadittu Ruotsin ja Sambian avustuksella. Sopimus määrittelee periaatteet digitaaliselle tulevaisuudelle ja edistää kestävänsä kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Sen keskiössä ovat datan hallinta ja tekoäly.

Huippukokousta ei tule nähdä yksittäisenä, irrallisena tapahtumana, joka riippuu ainoastaan tämänhetkisen maailman johtajien mielialasta. Kokouksen asialistaa ja tuloksia on valmisteltu pitkään, ja niiden pohjan ovat luoneet YK:n

pääsihteeri António Guterresin vuoden 2021 raportti ”Yhteinen agendamme” (*Our Common Agenda*) sekä vuoden 2023 ”Uusi rauhan agenda” (*New Agenda for Peace*). YK:n jäsenvaltiot ovat aiemminkin onnistuneet ylittämään erimielisyytensä, kuten nähtiin lähes 20 vuotta sitten vuoden 2005 maailmankokouksessa. Kokous johti uuden YK-elimien, rauhanrakennuskomission, perustamiseen, kiistellyn suojeluvastuun periaatteen hyväksymiseen ja vuosituhattavoitteiden luomiseen, jotka edelsivät nykyisiä kestävänsä kehityksen tavoitteita.

Huippukokouksen lähestyessä jäsenvaltioilla on yhä useita avoimia neuvottelukysymyksiä, kuten se, miten suhtautua Venäjän hyökkäykseen Ukrainassa tai miten edistää kansainvälisten rahoituslaitosten uudistusta kohti nykyistä oikeudenmukaisempaa ja tehokkaampaa järjestelmää. Fasilitaattorit huomauttavat kuitenkin, että kolmas tarkistettu versio loppuasiakirjasta sisältää jo yli 60 toimenpidettä.

Vaikka diplomaatit ja asiantuntijat uskovat, että tulevaisuussopimus todennäköisesti hyväksytään, on selvää, etteivät huippukokous tai sen loppuasiakirja tule uudistamaan turvallisuusneuvostoa tai kansainvälistä rahoitusjärjestelmää. Myöskään uutta tekoälyvirastoa ei perusteta. Edistystä voidaan silti saavuttaa kansainvälisessä rauhassa ja turvallisuudessa esimerkiksi korostamalla

ennaltaehkäisevää diplomatiataa ja uudistamalla maakoordinaattori-järjestelmää (*Resident Coordinator system*), joka yhteensovittaa eri YK:n toimijoiden työtä kentällä.

Huomion tulisi kuitenkin olla laajemmassa kokonaiskuvassa. Huippukokouksen arvo on siinä, että se vahvistaa uudestaan olemassa olevia sitoumuksia, määrittää suunnan ja avaa tuleville keskusteluille tärkeitä aiheita. Myös se, ettei valtioiden välinen eripura ole kasvanut entisestään, voi olla juhlimisen arvoinen saavutus, samoin kuin se, etteivät Yhdysvaltojen ja Kiinan kaltaiset suurvallat ole estäneet prosessia. Itse asiassa juuri ennen huippukokousta Yhdysvallat ilmaisi tukensa kahden afrikkalaisen valtion lisäämiselle YK:n turvallisuusneuvoston pysyviksi jäseniksi. Tällaiset konkreettiset ehdotukset etenemisestä ja globaalin etelän maiden esimerkiksi kestävänsä kehitystä ja edustuksellisuutta koskevien huolien laajempi tunnustaminen ovat tärkeitä.

Huippukokous ei tule olemaan YK:n viimeinen näytös. Sen sijaan se tulee osoittamaan, että järjestelmän uudistaminen on ainoa vaihtoehto. Kokouksen järjestäminen juuri nyt oli välttämätöntä, jotta monenvälinen yhteistyö ei heikentyisi entisestään. Jotta poliittinen mandaatti muuttuisi konkreettisiksi tuloksiksi ja täyttäisi tulevien sukupolvien odotukset, on kuitenkin tehtävä vielä paljon enemmän. /

Tämä tutkimus on osa REMIT-hanketta (*Reignite Multilateralism via Technology*). REMIT-hanketta rahoitetaan Euroopan unionin Horisontti Eurooppa -puiteohjelmasta avustussopimuksen nro. 101094228 mukaisesti.